

for a living planet®

NORGES BONDELAG

WWF-Norge
Pb 6784
St. Olavs plass
0130 OSLO

Norske Lakseelver
Postboks 9354
Grønland
0135 Oslo

Norges Jeger og Fiskerforbund
Pb. 94
1378 Nesbru

Norges Bondelag
Pb. 9354
Grønland
0135 Oslo

Miljøvernminister Helen Bjørnøy
Miljøverndepartementet
Pb 8013 Dep
0030 Oslo

Oslo 11. september 2006

Skjebnetime for villaksen

Norges jeger og Fiskerforbund, WWF og Norske Lakseelver er svært glad for de konkrete tiltak som er igangsatt fra miljø- og fiskerimyndigheter for å redusere problemet med rømt oppdrettsfisk i norske fjorder og elver.

I høst er det varslet en Stortingsproposisjon som gjør at vi endelig kan se frem mot en ferdigstilling av ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevassdrag, samt en mer helhetlig gjennomgang av tiltak rettet mot bevaring av de norske villaksstammene. Dette er en gylden anledning til å ta nytt grep, og komme til løsninger som vil fremme den praktiske forvaltningen av villaksen. I den forbindelse er det viktig at naturverninteressene og villaksinteressene tas med på råd i prosessen.

NJFF, WWF og Norske Lakseelver ber med dette om et møte med Miljøvernministeren for å diskutere oppfølging av de tiltak mot rømming som er igangsatt – samt å formidle våre innspill til arbeidet med den kommende proposisjonen. Vedlagt er noen av våre innspill.

Vennlig hilsen

WWF-Norge
Rasmus Hansson
generalsekretær

NJFF
Bjarne Oppegård
generalsekretær

Norske Lakseelver
Aage Woll
styreleder

Norges Bondelag
Bjarne Undheim
generalsekretær

Innspill til Regjeringens Stortingsproposisjon om vern av villaksen Frå WWF, Norges Jeger og Fiskerforening, Norske Lakseelver og Noregs Bondelag

12. september 2006

Laksen stiller høye krav til sitt miljø. Den krever naturlige, rene elver og et levende hav. En sunn laksebestand er kanskje det beste symbolet på en god og fremtidsrettet forvaltning av elver, kyst og hav. Dersom nordmenn og turister kan fryde seg over vill, hoppende laks i strykene om ti og hundre år, da har vi gjort riktige valg i norsk naturforvaltning i dag. Dette notatet gir innspill til Regjeringens arbeid med en St.prp. om forvaltningen av villaks i Norge.

Det er et stort fremskritt at Stortinget vinteren 2003 vedtok ordningen med nasjonale laksevasdrag og laksefjorder. Dersom ordningen følges ordentlig opp, er det ingen tvil om at tiltaket vil bidra til å gi viktige villaksstammer økt beskyttelse. Det er en selvfølge at alle næringer som kan ha en negativ innvirkning på villaksen alltid skal ta mest mulig hensyn, uavhengig av hvor i landet det er. Ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevasdrag kommer i tillegg, og skal gi ekstra beskyttelse for ekstra viktige laksestammer.

NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag ønsker å se konkrete planer fra myndighetene for oppfølging av ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevasdrag, planer som inneholder tidsfrister, øremerkede midler og klare krav til berørte næringer. Det vil bidra til å redusere konfliktene og gir forutsigbarhet for både næringer og villaksforvaltningen. Vi ønsker at de nasjonale laksefjordene skal være helt frie for fiskeoppdrett, og at enhver aktivitet som kan gi endring i for eksempel vannføring eller vannkvalitet forbyes i og i nærheten av nasjonale laksevasdrag. I overgangsperioden og i fjorder der det likevel tillates oppdrett må det raskt innføres et strengt forvaltningsregime – og en overvåking som gir mulighet for raske tiltak dersom avvik oppdages.

Det er flere viktige fjordområder og vassdrag som ikke ble med i første runde. NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag vil særlig trekke frem de vassdrag som direktoratet for naturforvaltning selv prioriterer, Bjerkreimselva, Lærdalselva, Orkla, Verdalselva, Namsen og Vefsna. I tillegg ønsker vi å fremheve Kongsfjordelva og Kongsfjord i Finnmark og Strandaelva og Bondalselva og det tilhørende Hjørundfjorden – Storfjorden – Nordalsfjorden i Møre og Romsdal.

NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag ønsker at Regjeringen nå benytter muligheten til å gi føringer for villaksforvaltningen fremover. Det inkluderer strengere krav til vannkraftkonsesjoner og straffeforfølgelse når vilkårene brytes. Vi forventer en økt innsats i kampen mot *Gyrodactylus salaris* og ett sterkere fokus på det internasjonale samarbeidet innenfor NASCO.

I tillegg ber vi om ytterligere tiltak for å redusere rømt oppdrettsfisk slik som at NYTEK standarden også bør gjelde gamle anlegg, individmerking av oppdrettsfisk, innføring av oppryddings- og gjenfangstplikt samt en bedre overvåking av rømt fisk i elver og fjorder.

WWF La barna arve en levende jord

Registrert som:
WWF-World Wide Fund for Nature
WWF-Fondo Mondiale per la Natura
WWF-Fondo Mundial para la Naturaleza
WWF-Fonds Mondial pour la Nature
WWF-Welt Natur Fonds
Også kjent som World Wildlife Fund

Villaksutvalgets forslag må følges opp

Villaksen representerer store verdier for både lokalbefolkning og tilreisende. Laksefiske bidrar til arbeidsplasser, inntekter, trivsel og identitet, og er viktig del av norsk kultur og er også et av flere grunnlag for vår spredde bosetting. Norge har et stort internasjonalt ansvar for å ta vare på den atlantiske laksen fordi vi alene forvalter nærmere halvparten av den totale bestanden.

I 1997 opprettet daværende Regjering Villaksutvalget med det mandat å beskrive status og foreslå tiltak for å ivareta de norske villaksstammene. Utvalget var bredt sammensatt med representanter fra sentrale næringer som vannkraftutbyggere og oppdrettere samt forvaltningen i tillegg til fiske- og miljøorganisasjonene. I 1999 la de fram utredningen: "Til laks åt alle kan ingen gjera" (NOU 1999/9). En viktig erkjennelse fra utvalget var at villaksen har et sammensatt trusselbilde, og at ansvaret for forvaltningen er spredt på en rekke sektorer og etater. For å kunne bedre situasjonen må hver enkelt sektor gi sitt bidrag samtidig som forvaltningen må bli mer helhetlig. Utvalget anbefalte strengere regulering og overvåking av laksefiske, strengere krav til vannkraftutbyggere og fiskeoppdrettere og intensivering av tiltaksorientert forskning på utfordringene med G. salaris, lakselus og rømminger.

I tillegg til de nevnte anbefalinger, foreslo utvalget å gi villaksen forkjøringsrett i de aller viktigste leve- og oppvekstområdene, gjennom opprettelse av nasjonale laksefjorder (NLF) og nasjonale laksevassdrag (NLV). Etter mange runder ble forslaget delvis vedtatt i februar 2003, men forslaget var allerede da sterkt svekket i forhold til Villaksutvalgets opprinnelige ønske om store, oppdrettsfrie fjorder hvor de tilknyttede elver fikk et strengt vern som skulle sikre villaksen.

I høst er det varslet at en endelig kan se frem mot en ferdigstilling av ordningen med NLV/NLF, samt en mer helhetlig gjennomgang av tiltak rettet mot bevaring av den norske villaksressursen. Dette er en gylden anledning til å ta nytt grep, og komme til løsninger som vil fremme den praktiske forvaltningen av villaksen.

Laksen er en sårbar art som er viktig både økologisk og økonomisk

Laksen har en komplisert livssyklus som gjør den sårbar både i de elvene der den reproduserer og i fjord og havområdene der den vandrer og vokser opp. Særlig i elvene er laksen en viktig faktor som er med å danne det biologiske mangfoldet som er med på å gjøre enkelte vassdrag unikt i økologisk forstand.

Det er nå mange nye muligheter til å legge grunnlaget for fremtidas lakseforvaltning. Regjeringen må nå legge klare føringer som gir veiledning i det videre arbeidet med blant annet rammedirektivet for vann og Naturmangfoldloven. Det er også verdt å nevne at NASCOs videre arbeid nå diskuteres, en ny havressurslov er på trappene og det kommer en revidering av laks – og innlandsfiskeloven

NASCO - samarbeidet forplikter Norge

Konvensjonen til vern av laks i det nordlige Atlanterhav ble ratifisert 2. mars 1982 og opprettet Den nord-atlantiske laksevernorganisasjonen (NASCO). Gjennom opprettelsen av NASCO i 1983, og den norske tilslutningen til konvensjonen, har Norge påtatt seg internasjonale forpliktelser om bevaring av atlantisk laks. Norge har vært og er en viktig aktør i NASCO.

I disse dager foregår det en viktig prosess innen NASCO, der landene i større grad forplikter seg til å implementere de retningslinjer som er gitt/gis av organisasjonen inn i de nasjonale forvaltningsplanene for villaksen. Slik vi oppfatter prosessen så langt er Norge kommet et godt stykke på vei i denne prosessen, men hvor vellykket dette endelig blir er avhengig av både den rene implementeringen og realitetene i den kommende stortingsproposisjonen for villaksen.

Norge må bidra aktivt i NASCO

WWF, NJFF og Norske lakseelver ønsker at den kommende St.prp. gir føringer om at Norge skal bidra aktivt i NASCO for å sikre at organisasjonen gir beskyttelse til atlantisk villaks i hele artens leveområde.

Økt gyrobekjempelse

Mer enn 40 norske vassdrag er siden midt på 80-tallet smittet av den dødelige lakseparasitten Gyrodactylus salaris. En delt strategi med bekjempelse og smittebegrensning er fulgt. Til tross for dette har parasitten fortsatt å spre seg til nye vassdrag, og den vil fortsette å spre seg inntil en har håndtert situasjonen tilfredsstillende.

Det finnes både kjente metoder for å utrydde parasitten i Norge, og det forskes på nye og svært lovende metoder. Tiltakene er imidlertid kostbare og bevilgningene er, til tross for en økning de senere årene, langt under det som kreves for å kunne følge opp den handlingsplan som for tiden er gjeldende.

Det er en absolutt nødvendighet at innsatsen mht å bekjempe parasitten økes slik at en ikke over tid ender i en uhåndterbar situasjon der parasitten spres ukontrollerbart.

Handlingsplan og budsjettoppfølging

Det må det legges opp til en målsetting om når en skal være kvitt Gyro i Norge med tilhørende forpliktelser på budsjettoppfølging.

Rømt fisk i norske fjorder og elver må reduseres og overvåkes

Vi har dessverre sett alt for mange eksempler på at det må strenge reguleringer og høye inngangskrav til for at næringer skal være pro-aktive og ta ansvar for ytre påvirkning av egen drift. Etter vårt syn har oppdrettsnæringen sluppet altfor lett fra krav om ansvar og ”forurensar betaler”-prinsippet. Vi ser nå at næringen begynner å komme på banen og selv innrømmer at rømmingstallene er for høye, og viktigst: innser at dette må det gjøres noe med. Vi vil understreke at innføring av signaler om nye krav, reguleringer, tiltak og sanksjoner må komme fra myndighetene, uten at kostnader for den enkelte oppdretter blir avgjørende for om et tiltak foreslår eller ikke. Det må nå settes klare og forpliktende mål om reduksjon av rømming.

NYTEK også for gamle anlegg

WWF vil nok en gang gjenta kravet om at den nye tekniske standarden for oppdrettsanlegg må gjelde alle anlegg, også gamle, umiddelbart.

Dimensjonering av anlegg

De siste årene har vi sett at trenden er større anlegg, med mer fisk pr mærd/enhet. Våre organisasjoner vil oppfordre miljø- og fiskerimyndighetene til å vurdere om ett av tiltakene for å avgrense omfanget av en rømming kan være å ha færre fisk per enhet, slik at en kan avgrense hvor *mange* fisk som kan rømme ved foreksempel en kollisjon eller svikt i deler av anlegget. Kravene til rømmingssikring skal være så strenge at de fremmer teknologiutvikling.

Rømmingstilfeller må føre til straffeforfølgelse og dom

Det koster i dag lite å ikke ta miljøkrav på alvor. Svært mange rømmingstilfeller blir ikke etterforsket tilstrekkelig og blir alt for ofte henlagt. I den grad det er snakk om sanksjoner i form av bøter, så er disse til dels svært lave. I dag står ingen i fare for å miste sin konsesjon på grunn av rømming, og det kan fremstå som om oppdrettere har ”råd” til rømming. Dette er uholdbart – og det må nå komme klare politiske signaler om at rømming ikke er akseptabelt og vil bli straffet hardt. Sommerens inspeksjoner har også vist at et stort antall oppdrettere ikke har gjennomført obligatorisk rømmingssikring etter NYTEK-forskriften. Slike tilfeller må også i mye større grad straffes raskt slik at det gir en preventiv virkning.

Oppryddings- og gjenfangstplikt må innføres

Regjeringen bør vurdere å opprette et naturskadefond, eller en naturskadeforsikrings-pool, med pliktig medlemskap for alle som skal får tillatelse for å drive oppdrett. Et slikt fond eller pool, kan dekke utgifter til naturskader som følge av uhell, gjenfangst av rømt fisk, eller annen opprydding. Et pliktig medlemskap / premie vil sørge for at tiltak for å avgrense skader fra rømming kan iverksettes uavhengig av om oppdretter ”har råd”, er slått konkurs, eller liknende

Gjenfangst av rømt fisk er næringas ansvar. I tillegg til at et ”garantifond” eller en pool kan sørge for å dekke utgifter relatert til gjenfangst, må den enkelte oppdretter pålegges å ha beredskapsplaner og avtaler med selskap eller lokale fiskere for gjenfangst av rømt fisk. Slike planer og avtaler må lages ut fra en verst tenkelig situasjon med totalhavari og må kunne iverksettes på kort varsel.

Individmerking av oppdrettsfisk

Det har vært stor motstand fra oppdrettsnæringa mot å individmerke fisken, hovedsakelig ut i fra ett kostnadsperspektiv. Først og fremst har protestene rettet seg mot såkalt snutemerking. For WWF, NJFF og Norske Lakseelver er det ikke ett poeng hvordan en individmerker fisken, så lenge det ikke er uforsvarlig ut fra ett dyrehelse-perspektiv. Det viktige poenget er at med en individmerking kan en identifisere lokaliteten der fisken er rømt fra og i noen tilfeller bidra til å forhindre større rømminger. Merking vil gi mulighet til å lettere kunne straffeforfølge og dømme oppdrettere som har hatt rømming på grunn av uforsvarlig drift.

Det er næringas ansvar å ta kostnadene ved å spore oppdrettsfisken, en kostnad dagens oppdrettere fint kan bære.

Bruk av steril oppdrettsfisk kan være en løsning

Dagens høye rømmingstall utløser på ny debatten om påbudt bruk av steril oppdrettsfisk. Det vil ta tid å avle frem en brukbar steril laks det er derfor aktuelt å umiddelbart starte dette arbeidet. St.prp. må vurdere oppstart av ett parallelt avlsprogram for oppdrettslaks. En kan ikke vente flere år før et slikt tiltak iverksettes.

Overvåkning av rømt fisk i gytebestander

I dag har Norge et system for overvåkning av rømt oppdrettsfisk i noen fjorder og vassdrag. Men oversikten er alt for dårlig at kunnskapen kan brukes aktivt i forvaltningen. Det skal etableres "sårbarhetsindikatorer for innslag av rømt fisk i laksebestander". WWF, NJFF og Norske Lakseelver håper at disse i praksis vil fungere som grenseverdier for når ulike typer laksbestander, f eks ut fra størrelse, bli sårbar eller truet av innslag av rømt fisk., og dermed utløser aktive tiltak fra både miljø-, energi- og fiskeriforvaltningen.

Bedre vassdragsforvaltning og strengere konsesjonsvilkår

WWF, NJFF og Norske lakseelver ønsker strenge miljøkrav til kraftselskap i lakseførende vassdrag, slik at lakse- og sjøørretstammene i berørte vassdrag kan bevares og styrkes. Vassdragsreguleringer og da spesielt revisjon av konsesjoner, her kommer det nå "dungevis" med saker med stort potensiale for å styrke laksebestander. I de nærmeste årene vil det være et stort antall konsesjoner som skal fornyes samt at det fortsatt bygges mindre kraftverk rundt omkring. Det haster nå med å gi entydige politiske signaler om at disse prosessene skal brukes til å styrke bestandene av laks og annen fisk.

I forbindelse med kraftutbyggingene i Norge i forrige århundre, er over hundre lakseførende elver påført skade og ødeleggelser. Resultatet av dette er betydelige tap i produksjonen av laks og sjøaure. Tapene skyldes at elvene har mistet vannføring og tørrlegges i perioder og at temperaturen på vannet som kommer ut av kraftverkene er forskjellig fra elvenes naturlige temperatur. Dette gjør at lakseungenes vekst og overlevelse svekkes eller ødelegges.

Norske Lakseelver krever at disse skadene nå repareres ved at kraftselskapene pålegges minstevannføring i alle lakseførende elver, ved at det bygges omløpsventiler i kraftverkene og ved at kraftselskapene går over fra bunntapping til tapping av overflatevann i magasinene. Norske Lakseelver anslår at lokalsamfunnene årlig taper ca 300 millioner i omsetning som følge av kraftreguleringene i laksevassdrag. Dette er knyttet til penger som sportsfiskerne bruker til kjøp av varer og tjenester.

Laksestammene i kjente elver som; Årdalselva, Suldalslågen, Årøyelva, Jølstra, Surna, Eira og Skjomen, er i dag totalt eller delvis ødelagt som følge av kraftregulering. Mens andre bransjer får nye krav og pålegg etter hvert som vi får ny kunnskap om konsekvensene for miljøet, kan kraftbransjen i dag drive etter vilkår som ble gitt for et halvt århundre siden. Dette mener vi er helt urimelig og krever at kraftbransjen nå må fratras de privilegier som de fikk den gang de skulle sikre forsyning av elektrisitet til husholdninger og industri i avgrensede regioner i Norge. I tillegg ser vi stadig alvorlige brudd på konsesjonsvilkårene til kraftstasjoner rundt om i landet, uten at dette straffes tilstrekkelig.

Brudd på konsesjonsvilkårene

Konsesjonsbrudd er i en rekke tilfeller dokumentert og fører i de verste tilfellene til tørrlagt elv og død lakseyngel. Bruddene på konsesjonsvilkårene har ført til massiv utryddelse av ungfisk på flere elvestrekninger og i noen tilfeller, slik som i Jølstra, at laksestammen nedenfor kraftstasjonen er kraftig svekket.

Gjentatte brudd på konsesjonsvilkårene gjennom de siste tiårene bidrar til at miljøeffektene ved vassdragsreguleringer noen steder er blitt dramatisk verre enn det som ble forutsatt da konsesjonen ble gitt og konsesjonsvilkårene ble fastsatt. Likevel opplever vi at regulantene ikke blir tiltalt og at NVE godtar stadige brudd på konsesjonsvilkårene. Vilkår som ofte er svake i seg selv og ikke gir den nødvendige beskyttelse for lokale villakstammer.

Dersom miljødeleggelser og brudd på konsesjonsvilkårene i viktige laksevasdrag som Jølstra får fortsette uten straffereaksjoner, vil det være fritt fram for ansvarsløse regulanter i laksevasdrag i resten av landet.

Strengere konsesjonsvilkår

WWF, NJFF og Norske lakseelver ønsker at den kommende st.prp. skal inneholde klare krav om:

- Vannføring – I vassdrag som er regulerte må det lages klare standarder for hva som er akseptabel vannstand, dvs minstemål for vannføring og vannføringsmønster relatert til de behov villaksstammen til enhver tid har. Det er viktig at det også innføres et minstemål for vannføring i gamle konsesjoner.
- Også små kraftverk – såkalte minikraftverk – kan ha følger for vannføringen i ett vassdrag og gi effekter på forholdene for laks og annen fisk.. Det må ligge miljøkrav inne også ved utbygging av småskala kraftverk.
- Krav om omløpsventil når kraftverkets vann går ut i lakseførende vassdrag
- Krav til vanninntaket som helst bør skje i overflaten fordi bånntapping kan påvirke økologien.
- Krav til kvalitet og temperatur på vann som slippes ut fra kraftverket slik at dette i minst mulig grad påvirker økologien i elva.
- Krav om restaurering av habitat og vannkvalitet på steder der dette allerede er endret som følge av kraftutbygging.

Nasjonale laksefjorder og laksevasdrag

I tillegg til de nevnte anbefalinger, foreslo utvalget å gi villaksen forkjøringsrett i de aller viktigste leve- og oppvekstområdene, gjennom opprettelse av nasjonale laksefjorder og nasjonale lakseelver. Etter mange runder ble forslaget delvis vedtatt i februar 2003, men forslaget var allerede da sterkt svekket i forhold til Villaksutvalgets opprinnelige ønske om store, oppdrettsfrie fjorder hvor de tilknyttede elver fikk et strengt vern som skulle sikre villaksen.

Prinsippet er enkelt – alle næringer gjør sitt for å hindre negativ påvirkning på villaksen. Samtidig gis et representativt utvalg av laksestammene et ekstra vern ved å forby enhver aktivitet som potensielt kan medføre skade.

Arealvern er eneste fullgode løsning

Arealvern er eneste måten å sikre viktige villaksstammer i fjorder og vassdrag mot risiko fra uhell, dårlig håndtering, ytre faktorer og mangelfull oppfølging fra forvaltning. Forskning som er kommet siden villaksutvalgets innstilling underbygger antagelsen om at innblanding av rømt oppdrettsfisk på

lang sikt kan være en trussel mot de ville laksebestandene. Mye er gjort innen oppdrettsnæringen for å redusere rømmingstallene. Økt fokus gjennom aktiv kursing og formidling av effekter av rømming har bidratt til at svært mange oppdrettere nå har et mer bevisst forhold til rømmingssikring. I tillegg har forvaltninga fulgt opp med NYTEK og også bidratt ved å vise vilje til straffeforfølgelse ved enkelte tilfeller.

Likevel viser fjorårets store rømminger at det ikke er mulig å drive oppdrett uten en viss risiko for rømminger. Årsaken kan være ytre faktorer som vær og vandalisme – men effekten på villaksbestandene vil være den samme, uavhengig av årsaken til rømmingen. Derfor støtter NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevassdrag for å sikre at de viktigste laksestammene får en økt beskyttelse mot denne risikoen.

Havforskningsinstituttet slapp våren 2004 en foruroligende rapport om status i Hardangerfjorden. Rapporten fra viser at lakselus er et reelt problem for mange laksestammer og at tett oppdrettsvirksomhet er den mest sannsynlige årsaken. Siden den gang er et omfattende prosjekt igangsatt og resultatene for dette området er oppløftende. Men, selvom næringa viser både vilje og ansvar når det gjelder lakselus, så er det også her alltid en risiko for at enkelt oppdrettere ikke følger opp. Og det er slik at det ikke skal så mange luseinfiserte mærer til før lakselusa lokalt kan bli et stort problem.

Rapporten fra Dyrehelsetilsynet sommeren 2003 viser i klartekst at ikke alle oppdrettere følger opp luseforskriften. Og det viser seg at forvaltninga ikke setter av de nødvendige ressurser for kontroll og overvåkning av lusesituasjonen. Nettopp fordi det alltid er en risiko for at oppdretter ikke følger opp, og for at forvaltninga ikke følger opp, så er det viktig å gi de viktigste villaksstammene et vern i form av et arealvern som gir økt beskyttelse mot uønskede effekter av blant annet fiskeoppdrett.

Fullfør ordningen snarest mulig

Det er ingen tvil om at prosessen frem til vedtak om opprettelse av nasjonale laksefjorder og vassdrag har tatt lang tid – og tæret på forholdet mellom særlig villaksinteresser og oppdrettsnæring. Tiden er nå overmoden for å fullføre dette slik at forholdet kan normaliseres og en mer konstruktiv dialog kan opprettes. Dette også fordi det haster med konkrete tiltak i de allerede vedtatte og i de nå foreslåtte nasjonale laksefjorder og laksevassdrag.

NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag tar det som en selvfølge at det ikke fattes vedtak om skadelige tiltak, slik som nye oppdrettsanlegg i fjorder eller langs vassdrag eller nye vassdragsutbygginger, før ordningen er ferdigstilt. Dette gjelder også i de områdene som tidligere ikke har vært midlertidige sikringssoner men som nå er foreslått som nasjonale laksefjorder.

Størst mulig fjordområder, på bekostning av antall

Norge gikk foran i internasjonal miljøforvaltning da det i 1989 ble innført såkalte midlertidige sikringssoner for laks. Tanken var at fordi man ikke visste hvilken effekt oppdrett kunne ha på de ville laksebestandene, så ønsket man å stenge fjordområder for oppdrett. Vedtaket var fremtidsrettet og innen veterinærmiljøet nevnes dette som et fornuftig tiltak som kan ha bidratt til å sikre den gode helsetilstanden oppdrettsnæringen nå har.

Evalueringsutvalget laget i 1994 en omfattende rapport med konkrete forslag til å utvide ordningen. Forslagene fra evalueringsutvalget ble dessverre aldri fulgt ordentlig opp, men konklusjonen var klar. Store, oppdrettsfrie fjordområder så ut til å ha en gunstig effekt på villaksstammene. Direktoratet for naturforvaltning skal ha mye ros fordi man i runde nummer to har foreslått å utvide flere fjordområder. Dette er faglig helt korrekt.

Strengt vern og tydelig prioritering

NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag ønsker et strengest mulig vern i fjorder og vassdrag. I en ideel situasjon betyr dette at det ikke tillates noen form for oppdrett, ei heller produksjon av marin fisk og heller ingen andre aktiviteter som potensielt kan skade villaksen. I tillegg betyr det at elver som får status som nasjonale laksevassdrag skal prioriteres ved eventuelle restaureringstiltak og i bekjempelsen av G.salaris.

Konkrete miljømål tilstandskrav

Ordningen med nasjonale lakseelver og fjorder har hittil mangler miljømål og kriterier for når ekstraordinære tiltak skal gjennomføres. Et svært sentralt prinsipp innenfor særlig europeisk miljøforvaltning er behov for klare miljømål. Det vil si at man har målbare verdier for ønsket status innen en art eller deler av et økosystem. EU's vanddirektiv vil de neste årene bli viktig for norsk lakseforvaltning, og opprettelsen av nasjonale laksefjorder og laksevassdrag og gir en god mulighet for å innføre klare miljømål rettet mot de prioriterte laksestammene.

Det må utarbeides klare mål for hvilke miljøbelastning som kan tillates på villaksen i de de vernede områdene. Fordi villaksstammene her har fått et spesielt vern, må målene også være mer ambisiøse enn i "tradisjonell" lakseforvaltning. Som eksempler på miljømål som må etableres innen nasjonale laksefjorder og laksevassdrag vil NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag trekke frem:

- Vannføring – I vassdrag som er regulerte må det lages klare standarder for hva som er akseptabel vannstand, dvs minstemål for vannføring og vannføringsmønster relatert til de behov villaksstammen til enhver tid har.
- Vannkvalitet – I både vassdrag og fjorder må det finnes krav til vannkvalitet knyttet til utslipp fra industri eller landbruk.
- Lusemengde – I fjordene må det etableres en grense for hvor stor mengde lakselus som kan aksepteres utfra årstid, villaksens vandringsmønster, geografiske og klimatiske forhold samt naturlige variasjoner i villaksbestanden.
- Mengde rømt fisk – I både vassdrag og fjorder må det etableres maksimumsgrense for hva som er akseptabel mengde rømt fisk. En slik standard må sees i sammenheng med laksestammens gyteevne og andre forhold.

Knyttet til alle miljømålene må det også ligge inne klare retningslinjer for hvilke tiltak som gjennomføres på kort og lang sikt dersom grensene overskrides. Eksempler på kortsiktige tiltak kan være at kraftprodusent må slippe ut mer vann, eller at ett eller flere oppdrettsanlegg blir pålagt ekstraordinære avlusninger.

Langsiktig evaluering og overvåkning må gjennomføres

I vedtaket om å etablere nasjonale laksefjorder og vassdrag ligger det et krav om at det skal gjennomføres omfattende overvåkning av de prioriterte laksestammene og at ordningen skal evalueres løpende. Overvåkning er kostbart, og NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag er skuffet over at Regjeringen ikke har satt av øremerkede midler til å gjennomføre denne overvåkningen på budsjettet for 2006. Ordningen med nasjonale laksefjorder og laksevassdrag er unik, og Norge benytter stadig anledningen til å bruke den som eksempel på egen vilje til å bevare villaksen. I NASCO har Norge fått gode tilbakemeldinger for tiltaket – men risikere nå at ordningen undergraves når bevilgende myndigheter ikke er villige til å følge opp.

Utarbeid konkrete planer for alle de nasjonale laksefjord og vassdrag områdene.

Det er svært viktig at denne ordningen følges opp med konkrete handlinger. Og NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag foreslår at det utarbeides tiltaksplaner/handlingsplaner for å få et effektivt vern av laksen i hvert enkelt område. Hovedelementer i en slik helhetlig plan bør være:

- Rask og god informasjon som sendes til alle berørte næringsorganisasjoner og forvaltningsmyndigheter innen veiutbygging, landbruk, vannkraft, fiskeoppdrett ol. Slik at kunnskap om verneregimet blir kjent fortest mulig.
- Etablering av finansielle støtteordninger for å oppnå frivillig flytting av eksisterende fiskeoppdrett innen laksefjordene og ved laksevassdragene.
- Konkrete tiltak for hvordan økt beredskap innen forvaltningen, slik som oppfølging av NYTEK og luseforskrift, skal gjennomføres.
- Regionale programmer for bekjempelse av lakselus, med klare ansvarsforhold og myndighet til å avkreve tvungne regionale avlusninger der dette er påkrevd.
- Regelverk må utarbeides med klare definerte straffetiltak ved brudd på bestemmelser.
- Etablere regionale samarbeidsråd med representanter fra Fylkesmannen, kommune, havbruksnæring, jordbruksnæring, grunneiere, frivillige naturvern- og interesseorganisasjoner og direktorater og forskningsmiljøer.

Prioriterte vassdrag og fjordområder:

Notatet fra direktoratet for naturforvaltning inneholder en grundig vurdering av hvert vassdrag, med vassdragsbeskrivelse, status i samla plan/ verneplan, status for laksebestand og grad av påvirkning av menneskelig aktivitet. NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag støtter direktoratets prioritering av Bjerkreimselva, Lærdalselva, Orkla, Verdalselva, Namsen og Vefsna. I tillegg ønsker NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag å særlig fremheve Kongsfjordelva og i Finnmark og Strandaelva og Bondalselva i Møre og Romsdal.

Kongsfjordelva må opprettes som nasjonalt laksevassdrag, og Kongsfjord må vernes som nasjonal laksefjord. Dette mener ett enstemmig Berlevåg kommunestyre, og nytt vedtak ble fattet i september 2004. Kongsfjordelva har en tallrik bestand som domineres av smålaks. Den er svært produktiv og oppviser laksefangster som er svært høy i forhold til elvas lengde. Det er ingen oppdrettsvirksomhet innenfor det utredete fjordområdet. Det er knapt funnet oppdrettsfisk i elva.

NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag vil også anbefale at Strandaelva og Bondalselva og det tilhørende Hjørundfjorden – Storfjorden – Nordalsfjorden får status som nasjonale laksevasdrag og nasjonal laksefjord. Dette er et stort fjordområde med viktige laksevasdrag som blant annet har hatt velykka gyrobehandling. I tillegg er området tilnærma oppdrettsfritt idag. I tillegg til de seks vassdragene som direktoratet prioriterte, og de tre overnevnet, så vil vi trekke frem Suldalslågen, Åelva/Gjengedalselva, Årdalselva, Espedalselva, Vosso, Nærøydalselva, Nausta, Eira, Beiarelva, Saltedalselva, Skibotnvasdraget og Laukhella. Av disse er Espedalselva og Åelva/Gjengedalselva ikke nevnt i direktoratets utredning, noe NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag mener er merkelig. Flere høringsinstanser påpekte ved høringen til Villaksutvalgets innstilling og runde en i høringen behovet for å sikre Espedalsvasdraget som nasjonalt laksevasdrag. Vassdraget er vernet i Verneplan IV og følgelig burde det vært uproblematisk ut fra kraftutbyggingsinteresser å sikre vassdraget. Vassdraget er meget produktivt og har en sær fin mellomlaksstamme som ikke har vært utsatt for kultiveringsvirksomhet med innblanding fra andre stammer. I 2003 var elva på 3. plass for fangst av storlaks i Rogaland.

Når det gjelder Hardangerfjorden er NJFF, WWF, Norske lakseelver og Norges Bondelag av den oppfatning at den midlertidige sikringssonen bør opprettholdes fordi området allerede har en svært tett oppdrettsvirksomhet. Samtidig foregår det som nevnt et svært lovende lakselus prosjekt blant de aller fleste oppdretterne i området. Vi foreslår at den midlertidige sikringssonen opprettholdes i for eksempel fire år mens luseprosjektet pågår. Når prosjektet er ferdig evalueres ordningen og dersom det sees en bedring oppheves sikringssonen. Dersom prosjektet ikke fører til noen bedring bør Hardangerfjorden bli nasjonal laksefjord og dermed tømmes helt for oppdrettsvirksomhet.

